Fylkesmannen i Trøndelag
Tröödelagen fylhkenålma

Vår dato: 14.02.2019 Vår ref:

Deres dato: 14.11.2018 Deres ref:

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Line Moe Hansen
Hilde Hoff

Høringssvar – Endringer i vergemålsloven mv. (personer uten samtykkekompetanse, særskilt forvaltning av midler, klage- og begjæringsrett i saker om vergen mv.)

1. Innledning

Vi viser til departementets høringsbrev og høringsnotat av 14.11.2018 vedrørende ovennevnte høring. Fylkesmannen i Trøndelag vil i det følgende gi sine merknader.

2. Til punkt 2. Samtykkekompetanse – vergemålsloven §§ 20 og 33

Fylkesmannen i Trøndelag tiltrer departementets vurdering vedrørende forslag til endring i vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e.

Det bemerkes at det bør utarbeides retningslinjer for hvilke vurderinger som skal legges til grunn ved vurderingen av om samtale vurderes som «umulig eller formålsløst». Hvilken dokumentasjon kreves i vurderingen, og skal det innhentes uttalelse fra behandlende lege i spørsmålet? I så tilfelle bør en slik vurdering etterspørres i legeerklæringsskjemaet legene fyller ut i forbindelse med opprettelsen av vergemålet.

Hvilket medium legges det opp til at Fylkesmannen skal bruke ved samtale med vergehaver? I dag blir de fleste samtaler med vergetrengende gjennomført ved bruk av telefon. Det vil være tilfeller hvor samtale er mulig å gjennomføre ved et fysisk møte, men ikke ved bruk av telefon. Det må ved utarbeidelsen av de nye retningslinjene tas høyde for dette, da det vil medføre en større arbeidsmengde for saksbehandlerne i oppnevningsprosessen. Det er ønskelig at det legges opp til at saksbehandlerne i så stor grad som mulig skal ha mulighet til å møte vergehaver dersom dette er nødvendig for sakens opplysning.

Det bør også i denne sammenheng utvikles retningslinjer for hvordan en slik samtale skal gjennomføres, og legges til rette for kompetanseutvikling internt i fylkesmannsembetene i forhold til slik gjennomføring.

Det er også ønskelig med en avklaring på om samtale med vergetrengende skal gjennomføres av saksbehandler hos Fylkesmannen, eller om den kan gjennomføres av behandlende lege eller helsepersonell gjennomfører samtalen og gir skriftlig tilbakemelding til saksbehandler på samtalens innhold. Ofte har vergetrengende et trygghetsforhold til disse personene, som gjør det mulig for dem å gjennomføre samtaler i mye større grad enn saksbehandlere hos fylkesmannen.

3. Til punkt 3.1.12 Særskilt forvaltning etter bestemmelse av giver eller arvelater
Det kan gi uheldige konsekvenser at en giver i ettertid kan bestemme alternativ forvaltning og bruk. Spesielt hva gjelder bestemmelsen om bruk. En kan tenke seg en situasjon der mottaker av gaven blant annet kan bli utsatt for press.

Vergemålsloven § 37 tredje ledd vil i praksis sjeldent komme til anvendelse, da verger rent unntaksvis anmoder om Fylkesmannen sitt samtykke til bruk av kapital for midler som ikke forvaltes av Fylkesmannen per i dag.

4. Til punkt 4. Klage- og begjæringsrett i saker om vergen
Fylkesmannen i Trøndelag er på den ene side av den oppfatning at lovendringen, slik den er foreslått i ny § 29 andre ledd første punktum, andre punktum og femte punktum, har gode grunner for seg.

Rettssikkerheten til vergehaver styrkes ved at vergehaver selv har rett til å begjære fratakelse av et vergeoppdrag. Rettsikkerheten til vergehaver kan styrkes ved at en nærmere angitt personkrets (jf. vgml. § 56 første ledd bokstav b) gis en lovfestet rett til å begjære fratakelse av vergeoppdrag - der vergehaver selv ikke vil kunne fremsette en slik begjæring. At fylkesmannens avgjørelse etter en slik begjæring er å regne som et enkeltvedtak bidrar også til å styrke vergehavers rettssikkerhet. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det ved praktisering av regelen i andre punktum kan bli en utfordring å definere innholdet i vilkåret «ikke i stand til selv å fremsette». Muligens gir ordlyden anvisning på en lovforståelse som gir en videre adgang til å unntaksvis tre inn (for personkretsen etter § 56 første ledd, bokstav b), enn det som er heldig. Det vises til vergehavers autonomi. Fylkesmannen i Trøndelag antar at det muligens kan være en fordel å presisere lovteksten nærmere på dette punkt. Erfaringer fra praktisering av någjeldende § 20 andre ledd og vilkåret «ikke i stand til å forstå» tilsier også det.

Det er grunn til å være oppmerksom på at det legges opp til en vurdering, hvor saksbehandler må vurdere om vedkommende selv er i stand til å fremsette klage før klagen tas til behandling. Dette kan innebære behov for ny uttalelse fra lege og tilknyttede vurderinger av saksbehandler. Grensedragningen for når en person anses å være i stand til å fremsette en klage, vil ikke nødvendigvis være sammenfallende med vurdering av kriteriet «i stand til å forstå hva et samtykke innebærer» ved opprettelsen av vergemålet.

Det kan på den annen side være gode grunner for å beholde nåværende praksis. Slik loven praktiseres i dag blir slike henvendelser fra pårørende behandlet som bekymringsmeldinger, og saksbehandler foretar en vurdering i saken basert på hva som vil være til det beste for vergehaver. Endringen blir nå at pårørende og vergehaver har klagerett i slike tilfeller. Dette vil trolig medføre et større omfang av klagesaker, da vi i dag mottar en rekke henvendelser fra pårørende som er misfornøyd med vergens utførelse av oppdraget av ulike grunner. Vergens utførelse av oppdraget innebærer også en vurdering av en rekke taushetsbelagte opplysninger. Når underinstansen i klagebehandlingen skal begrunne standpunktet ovenfor en utvidet personkrets vil dette kunne by på utfordringer. I alle fall må det foretas en selvstendig vurdering av hvilke vurderinger det kan gis innsyn i.

Fylkesmannen ser en mulig konsekvens av regelen, slik den er foreslått, at den kan bli vanskelig å praktisere. Det kan tale for at en opprettholder dagens praksis, eller alternativt at vergehaver bør selv være den som har mulighet til å klage, og vergemålsforvaltningen bør pålegges å følge opp bekymringsmeldinger fra andre, og ordne gode rutiner på en slik behandling.

I forbindelse med vedtak om fratakelse av vergeoppdrag bør en vurdere en tilsvarende regel som i § 62 siste setning.

5. Til punkt 5. Vergegodtgjøring
Fylkesmannen i Trøndelag tiltrer, slik vi forstår lovforslaget, ikke endringen i vergemålsloven § 30 første ledd.

Det fremstår noe uklart om endringen i vergemålsloven § 30 første ledd bare berører vergens klageadgang eller om det også avskjærer vergehavers rett til å påklage fastsettingen av godtgjøring.

Fylkesmannen i Trøndelag er av den oppfatning at vergehaver og verge bør ha adgang til å påklage Fylkesmannens avgjørelse om fastsetting av godtgjøringen.

Fylkesmannen i Trøndelag er av den oppfatning at fylkesmannen ikke har kompetanse til å inngå en avtale om godtgjøring med verge som dekkes av vergehaver, uten at vergehaver skal ha noen mulighet til å angripe denne avtalen. Det må i så tilfelle kreves samtykke fra vergehaver. Dette vil kunne gjøre en reforhandlingsprosess omstendelig og krevende. I tillegg kommer vergen i en «dobbelt» rolle ved forhandlingen i de tilfeller vergehaver ikke kan gi uttrykk for sitt eget syn.

Mange klagesaker Fylkesmannen i Trøndelag i dag mottar vedrørende godtgjøring gjelder spørsmålet om det er vergehaver eller fylkesmannen som skal dekke godtgjøringen. Det er noe uklart om vergen og vergehaver sin klagerett på denne avgjørelsen også fjernes ved endringen. Det er viktig for vergehavers rettssikkerhet at man har mulighet til å få denne avgjørelsen overprøvd, da det i mange tilfeller vil ha store konsekvenser for vergehaver.

Fylkesmannen i Trøndelag er også av den oppfatning at en fjerning av klageadgangen på fastsetting av godtgjøring vil kunne medføre ulik praksis i embetene. Dette vil være en uheldig utvikling, og bør søkes forhindret. Dette gjelder spesielt vurderingen av krav om timegodtgjøring, og hvilke oppgaver som skal godtgjøres etter timesats. Også omfanget av timebruk vil kunne variere fra embete til embete, dersom det ikke blir utarbeidet detaljerte retningslinjer på området.

6. Til punkt 6. Forhåndsvarsel
Fylkesmannen i Trøndelag tiltrer endringen i vergemålsloven § 60 annet ledd første punktum.
Det bemerkes at dette bør medføre endringer i samtykkeskjema, meldingsskjema og begjæringsskjema som i dag benyttes ved begjæring til fylkesmannen. Det bør av disse skjemaene fremgå klart at fylkesmannen varsler pårørende etter vergemålsloven § 60, og at vedkommende selv kan bestemme at det ikke er ønskelig med slikt forhåndsvarsel.

Det bør også tas stilling til hva fylkesmannen skal gjøre ved for eksempel begjæring fra behandlende lege, hvor det ikke er tatt stilling til spørsmålet. Skal fylkesmannen avvente informasjon fra vergetrengende i slike tilfeller, eller skal det da sendes forhåndsvarsel til pårørende.
Denne endringsbestemmelsen krever oppfølging i vårt saksbehandlingssystem VERA. Det må komme tydelig frem på forsiden på saken om vedkommende ønsker eller ikke ønsker forhåndsvarsling. Slik det er i dag, blir slike merknader ikke synlige. Det er svært viktig at slike opplysninger er tilgjengelige, ved f.eks. en senere endringssak.

Fylkesmannen i Trøndelag tiltrer ikke endringen i vergemålsloven § 60 annet ledd annet punktum, «I fylkesmannens vurdering skal det særlig ses hen til hvilke konsekvenser saken kan få for familiemedlemmet.»

Fylkesmannen i Trøndelag er enig med departementets vurdering av at forhåndsvarsling til nærmeste pårørende kan føre til en bedre opplysning i saken. Men sett opp mot selvbestemmelsesretten til vergetrengende gir dette ikke en tilstrekkelig begrunnelse til at fylkesmannen har myndighet til å overprøve vergetrengendes ønske. Saken må da søkes opplyst med de opplysninger man har tilgjengelig, og med et eventuelt avslag dersom saken ikke blir tilstrekkelig opplyst.

Det uttales fra departementet at «[i] fylkesmannens skjønnsmessige vurdering antas det at det særlig bør legges vekt på i hvilken grad opprettelsen av vergemål kan få konsekvenser for familiemedlemmets egen formuessituasjon eller andre interesser.» Fylkesmannen i Trøndelag er av den oppfatning at en slik vurdering er svært vanskelig å foreta, da man på et så tidlig stadium i saken ikke er kjent med familieforholdene. Og videre mener fylkesmannen at det ikke er grunnlag for å overprøve vergehavers selvbestemmelsesrett på området, da det sjelden foreligger situasjoner hos nærstående som nødvendiggjør varsling.

I ytterste konsekvens kan dette medføre at en vergetrengende ikke ønsker vergemål, på grunn av at pårørende vil motta informasjon om dette. Dette er ikke en ønskelig ordning, og bør søkes forhindret.

Videre er det slik at parter i saken vil få varsel etter forvaltningslovens bestemmelser. Dette vil muligens innebære at ektefeller og samboere med felles økonomi med vergehaver vil ha krav på varsel etter denne bestemmelsen, og fylkesmannen i Trøndelag er derfor av den oppfatning at denne bestemmelsen er tilstrekkelig for å dekke de tilfeller hvor det er nødvendig at pårørende får varsel mot vergetrengendes ønske. Fylkesmannen kan ikke se at det er andre grunner enn felles økonomi som nødvendiggjør varsling mot vergetrengende sitt ønske.

7. Til punkt 7. Opplysninger i Folkeregisteret
Fylkesmannen i Trøndelag tiltrer departementets vurdering og endring av folkeregisterloven § 9-1 annet ledd.

8. Til punkt 8. Varsel til fylkesmannen ved saker om fratakelse av rettslig handleevne
Fylkesmannen i Trøndelag tilrer departementets forslag om et nytt fjerde ledd i vergemålsloven § 77.

9. Til punkt 9. Opplysningsplikt for den gjenlevende ektefellen i uskiftebo. Forslag til lov 3. mars 1972 nr. 5 § 16.
Fylkesmannen i Trøndelag er enig i departementets vurdering når det gjelder at lovhjemmel er nødvendig for å videreføre bestemmelsen i vergemålsforskriften § 3.

Fylkesmannen i Trøndelag praktiserer forskriftsbestemmelsen per i dag slik at Fylkesmannen anmoder gjenlevende ektefelle om å sende inn skattemelding fra avdøde og gjenlevende ektefelle - i tilknytning til at Fylkesmannen mottar melding om uskifte fra tingretten. Fylkesmannen i Trøndelag erfarer at det i de fleste tilfeller er gjennomførbart å innhente disse opplysninger fra gjenlevende ektefelle, men vi erfarer også tilfeller hvor det er nødvendig med påminnelser, samt veilede om hvordan gjenlevende ektefelle selv finner frem til skattemeldingene. Fylkesmannen i Trøndelag anser at en løsning hvor Fylkesmannen gis hjemmel til å innhente skattemeldinger direkte fra

skattemyndighetene til dette formål kan være formålstjenlig. Dette av hensyn til tidsbruk, samt av hensyn til gjenlevende ektefelle som gjerne vil være i en sårbar livssituasjon.

Videre har Fylkesmannen i Trøndelag praktisert forskriftsbestemmelsen ved at gjenlevende ektefelle i konkrete tilfeller blir anmodet om opplysninger i tilknytning til bekymringsmeldinger ift forvaltningen av uskifteboet. Bekymringsmeldinger av denne karakter kommer oftest fra midlertidig verge og/eller pårørende. Fylkesmannen i Trøndelag ser det formålstjenlig å vurdere en hjemmel hvor Fylkesmannen gis adgang til å innhente skattemelding direkte fra skattemyndighetene i nevnte tilfelle.

Det kan være grunn til å vurdere om gjenlevende ektefelle skal være pålagt en nærmere definert opplysningsplikt overfor midlertidig verge dersom forskriftsbestemmelsen slik den står per i dag, ikke er ment å ramme det tilfellet.

10. Til punkt 10. Mindreåriges medbestemmelse under vergemål. Forslag til vergemålsloven § 17 fjerde ledd første punktum.
Fylkesmannen i Trøndelag ser at det kan være gode grunner for å harmonisere bestemmelsene om den mindreåriges rett til medvirkning ved foreldres og vergers beslutninger etter henholdsvis barneloven og vergemålsloven.

Regelen forstås som en plikt for vergen til å høre barnet – og derav rett for barnet til å bli hørt jf «skal».

De fleste barn er i den situasjon der foreldre har del i både foreldreansvar, vergeansvar og i den daglige omsorgen for barnet, og en kan anta at det vil være kurant å tilpasse informasjonen og kommunikasjonssituasjonen til barnet. I denne sammenheng er det grunn til å være oppmerksom de barna som ikke er i den situasjon som nevnt over her. For en andel av de mindreårige som har oppnevnt verge, kan bildet være mer sammensatt. Det anses å være viktig at den verge som skal høre barnet i beslutninger etter vergemålsloven, er særlig godt egnet i forhold til forståelse for barnets totale situasjon, og i forhold til tilpasset kommunikasjon med barnet. Det fordrer at vergemålsforvaltningen rekrutterer egnede verger til slike oppdrag. Det fordrer igjen at ansatte i vergemålsforvaltningen besitter kompetanse til å rekruttere egnede verger til slike oppdrag, og besitter kompetanse til å kunne gi faglig begrunnede råd til disse vergene.

11. Til punkt 11. Økonomiske og administrative konsekvenser
Fylkesmannen i Trøndelag bemerker at departementets vurdering om at endringene i punkt 2, punkt 6 og punkt 10 ikke anses å få nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser, muligens er noe mer nyansert.

Gjennomføring av samtale og kartlegging vedrørende reell vilje ved opprettelsen av vergemål, stiller store krav til tidsbruk og kompetanse.

Praksisendringen vedrørende at vergehavers reelle vilje skal legges til grunn, og ikke bare samtykkekompetansevurderingen ved spørsmål om opprettelse og opphør vil etter vårt skjønn medføre en økt mengde saker hvor fylkesmannen må ta stilling til søksmål om fratakelse av rettslig handleevne. Dette er tidkrevende saker, som krever kompetanse på området. Dette medfører et økt ressursbehov.

Fylkesmannen i Trøndelag ønsker også å bemerke at endringene i punkt 4 vil medføre et større omfang av klagesaksbehandling. Selve undersøkelsene blir gjennomført også med dagens regelverk, men det vil kreve ytterligere ressursbruk å skrive innstilling i klagesak og oversende disse til SRF.

Dette for øvrig også dels kommentert underveis i vårt høringssvar.

Med hilsen

Kjetil Ollestad (e.f.)
Seksjonsleder
Kommunal- og justisavdelingen

Line Moe Hansen
Rådgiver
Kommunal- og justisavdelingen

Hilde Hoff
Seniorrådgiver
Kommunal- og justisavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent